

УДК 656:379.85

**ХАРАКТЕРИСТИКА
ТРАНСПОРТНОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ТУРИСТИЧНОЇ ГАЛУЗІ**

І.В. Ходікова

ст. викладач кафедри «Управління логістичними системами та проектами»

Одеський національний морський університет

Анотація. В роботі розглядається взаємозв'язок туристичної та транспортної галузей, узагальнено основні види транспортного забезпечення туризму. Розглянута та класифікована система транспортного забезпечення туристичних центрів, визначені основні функції транспорту в туристичних центрах.

Ключові слова: туризм, транспорт, транспортне забезпечення, туристичний центр.

**ХАРАКТЕРИСТИКА
ТРАНСПОРТНОГО ОБЕСПЕЧЕНИЯ ТУРИСТИЧЕСКОЙ ОТРАСЛИ**

И.В. Ходикова

ст. преподаватель кафедры «Управление логистическими системами и проектами»

Одесский национальный морской университет

Аннотация. В работе рассматривается взаимосвязь туристической и транспортной отраслей, обобщены основные виды транспортного обеспечения туризма. Рассмотрена и классифицирована система транспортного обеспечения туристических центров, определены основные функции транспорта в туристических центрах.

Ключевые слова: туризм, транспорт, транспортное обеспечение, туристический центр.

CHARACTERISTICS OF TRANSPORT SUPPORT OF TOURISM

I.V. Khodikova

Senior lecturer of the department «Management of logistics systems and projects»

Odessa National Maritime University

Annotation. The paper considers the interrelationship between the tourism and transport sectors, summarizes the main types of transport support for tourism. The system of transport support of tourist centers is considered and classified; the basic functions of transport in tourist centers are defined.

Keywords: tourism, transport, transport support, tourist center.

© Ходікова І.В., 2018

Вступ. Туристична галузь – високоприбутковий, багатогалузевий комплекс в потенціалі здатний забезпечити високий рівень зайнятості і добробут людей, залучених в сферу туризму. За даними Всесвітньої туристської організації (United Nations World Tourism Organization, UNWTO), туризм становить близько 10 % від всієї світової економіки, а середньорічні темпи зростання досягають близько 4-5 %.

Розвиток туризму є одним з перспективних напрямів зростання економіки нашої країни. В порівнянні з іншими країнами, в яких сфера послуг, і зокрема туризм, стала однією з прибуткових галузей економіки, українська сфера послуг та туристський бізнес в даний час знаходяться у стадії становлення.

Згідно з офіційною статистикою в силу сформованих політичних та економічних обставин за останні кілька років спостерігається спад в відвідуванні туристами України (рис. 1.1). При цьому зростає кількість внутрішніх туристів (рис. 1.2).

Рис. 1.1. Динаміка туристичних потоків, осіб

Завдяки зростанню числа внутрішніх туристів спостерігається позитивна динаміка в туристичному обслуговуванні в ряді регіонів України. Наприклад, на рис. 1.3, а представлена статистика туризму по Одеській області, на рис.1. 3, б – по м. Києву.

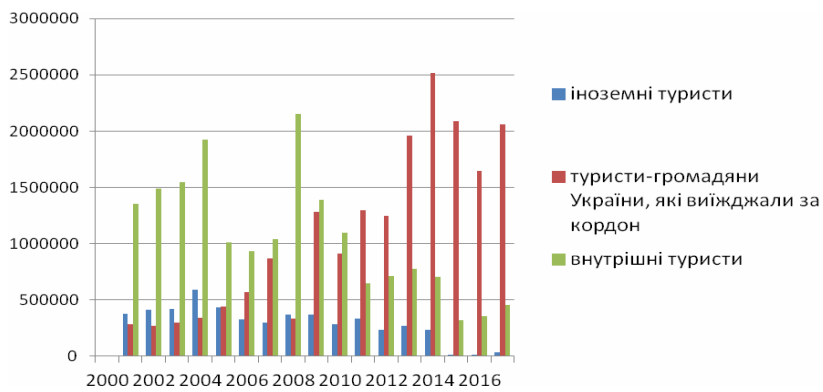
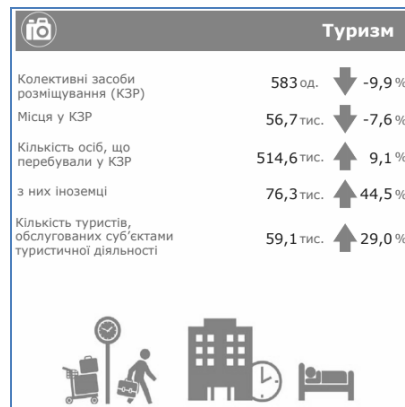

Рис. 1.2. Динаміка структури туристів, що обслуговуються суб'єктами туристичної діяльності в Україні, осіб.

а)

б)

Рис. 1.3. Статистика туризму (<http://www.ukrstat.gov.ua>)

Транспортна галузь має схожі риси з туризмом тим, що здатна успішно розвиватися тільки при ефективному управлінні суміжними галузями. Транспорт вирішує завдання щодо задоволення потреб за допомогою зміни географічного положення товарів і людей, а рівень розвитку транспортної інфраструктури та транспортна доступність туристського регіону визначає ступінь задоволеності туристів від відвідувань цього регіону, тому значення транспорту в туристичній системі постійно росте. І транспорт, і туризм мають певні загальні ознаки. Результатом роботи транспорту в сфері пасажирських перевезень є транспортна послуга по переміщенню пасажирів. Результатом роботи підприємств, що працюють в сфері туризму, є туристський продукт, який об'єднує кілька послуг. Для транспортних послуг у сфері пасажирських перевезень і туристичних послуг характерна нематеріальна форма, збіг у часі та просторі процесів виробництва і споживання, неможливість зберігання результатів, сезонність та ін.

Проте туризм, будучи міжгалузєвою індустрією, залежить від розвитку багатьох інших галузей економіки. Але особливого впливу на розвиток туризму надає саме транспорт.

Аналіз літературних джерел та постановка проблеми. Сфера туризму є глобальною, тому конкуренція між країнами за свою частку цього ринку з кожним роком дедалі загострюється. При цьому для багатьох економік, що розвиваються, туризм – головне джерело надходжень іноземної валюти. Тому дослідження ринку туристичних послуг в Україні та прогнозування його розвитку є одним з основних завдань для визначення напрямів підвищення конкурентоспроможності вітчизняного туристичного сектору.

Дослідженню ринку туристичних послуг в Україні присвячено роботи багатьох вітчизняних вчених: М. Бондаренко [1], Л. Гонтаржевської [2], Т. Гусаковської [3], М. Джамана [4], Л. Дядечко [5], О. Любіцевої [6], Я. Олійника [7], Писаревського І.М. [10], Смирнова І.Г [11, 12] та інших. Але, незважаючи на таку кількість робіт, постійна зміна кон'юнктури цього ринку, вплив глобалізаційних процесів та відсутність достовірних джерел статистичної інформації потребують додаткового дослідження факторів, що впливають на розвиток ринку туристичних послуг в Україні.

Серед дисертаційних досліджень в яких розглядалися питання транспортного забезпечення туристичної галузі, можна відзначити роботи В.О. Анопрієнко [1], О.С. Карася [7], Д.О. Сугоняко [13]. Проте, слід зазначити описовий характер даних досліджень, в яких практично відсутня ідентифікація кількісних взаємозв'язків транспортної та туристичної галузей, характеристика та класифікація транспортних потоків в сфері туризму і т.п.

Метою дослідження є встановлення зв'язку між розвитком туристичної та транспортної галузей, а також визначення видів транспортного забезпечення туристичних центрів.

Результати досліджень. При дослідженні взаємозв'язку в системі «туризм-транспорт» зазвичай приділяють більше уваги ролі та значенню транспорту як вирішального фактору в розвитку туризму.

Транспорт існував як окрема галузь економіки до появи потреби в туризмі і перетворення її в соціальну потребу; транспорт може функціонувати окремо і незалежно від туризму, в той час як зворотне неможливо; туризм знаходиться в більш сильній залежності від належного стану та сталого функціонування транспортної системи, ніж пасажирський транспорт від туристичного розвитку.

У Законі України «Про туризм» визначено такі основні поняття, як «туризм» і «туристський продукт».

Туризм – це тимчасовий виїзд особи з місця проживання в оздоровчих, пізнавальних, професійно-ділових чи інших цілях без здійснення оплачуваної діяльності в місці, куди особа від'їжджає.

Туристичний продукт – попередньо розроблений комплекс туристичних послуг, який поєднує не менше чим дві такі послуги, що реалізуються або пропонуються для реалізації за визначеною ціною, до складу яких входять послуги перевезення, розміщення та інші туристичні послуги, що не пов'язані з перевезенням та розміщенням (послуги з організації відвідувань об'єктів культури, відпочинку та розваг, реалізації сувенірної продукції тощо).

Таким чином, транспортна послуга є невід'ємною складовою туризму і туристського продукту.

Разом з тим певні цілі та завдання транспорту і туризму мають суттєві відмінності. Отже, головним завданням пасажирського транспорту є задоволення населення в перевезеннях, а головним завданням туризму – надання населенню якісних туристичних продуктів і окремих туристичних послуг.

В системі транспортного забезпечення в туризмі розрізняють наступні напрямки, виділені за функціональним змістом [10]:

◆ туристичні перевезення – входять в основний комплекс туристичних послуг, що включаються в тур. Це доставка туристів від місця їх постійного проживання до місця призначення (або місця початку маршруту) і назад;

◆ трансфер – надання транспортних засобів для забезпечення зустрічі і проводів туристів;

◆ транспортне обслуговування програмних заходів по туру – екскурсійне обслуговування, виїзд на програмні заходи, відвідування околиць, переміщення по маршруту.

Сьогодні стрімко зростає кількість людей, для яких щоденні ділові поїздки і подорожі стають нормою повсякденного життя. У більшості регіонів країни в перевезеннях пасажирів одночасно беруть участь декілька видів транспорту, а в ряді районів – й усі види. Найбільш мобільний вид транспорту – це автобус і легковий автомобіль. Вони

використовуються як на самостійному маршруті, так і у вигляді трансферного транспорту по доставці туристів з аеропорту (вокзалу) до готелю.

Рекомендована UNWTO схема класифікації транспорту, що використовується в туризмі, наведена на рис. 1. 4.

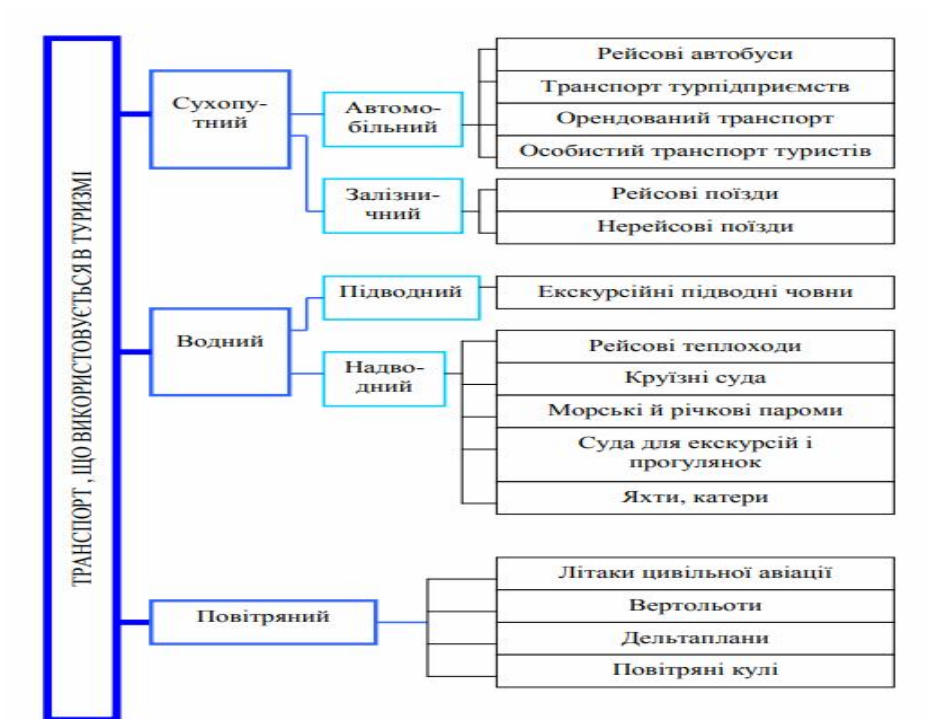

Рис. 1.4. Класифікація транспорту в туризмі

Близько 88 % від загального обсягу транспортного забезпечення туризму здійснюється авіаційним, автобусним та залізничним транспортом.

Згідно до [14], транспортна туристична подорож як правило, реалізується декількома видами транспорту: залізничний + автобусний (легковий автомобіль), авіаційний + автобусний тощо. Найбільш мобільний вид транспорту – автобуси і легкові автомобілі – використовується як на самостійному маршруті, так і у вигляді трансферного транспорту по доставці туристів з аеропорту (вокзалу) до готелю і назад.

Також транспортні подорожі розглядаються як самостійний вид туризму. Транспортні подорожі – це подорожі організованих груп туристів при наявності путівок (ваучерів) по розроблених маршрутах з використанням різних транспортних засобів. Вони класифікуються за низкою основних ознак:

- способу пересування на маршруті (залізничний, морський, автобусний, річковий, авіаційний, інші види, комбінований);
- виду використовуваного транспорту (поїзди, літаки, автобуси, теплоходи, пороми, яхти, човни, байдарки, плоты, підводні човни та інші плавзасоби, мотоцикли, велосипеди, повітряні кулі, дельтаплани);
- побудови траси маршруту (лінійна, кільцева, радіальна, комбінована);
- тривалості подорожі (короткочасні, типу «Уїкенд», багатоденні);
- сезонності (цілорічні, сезонні, разові).

Морські та річкові перевезення туристів, як правило, здійснюються у вигляді пасажирських перевезень, екскурсійних подорожей, подорожей на поромах і круїзів. Забезпечення морських і річкових перевезень здійснюється спеціальними компаніями (судноплавними, круїзними компаніями), які в переважній більшості випадків виступають в ролі туроператорів. Основним видом морських та річкових перевезень в туризмі є круїзи. Індустрія морських круїзів почала розвиватися на туристичному ринку на початку 1970-х рр. і продовжує розвиватися в даний час. Круїз – це унікальний туристичний продукт, який поєднує транспортування, проживання та відповідну програму.

На відміну від морських річкові круїзи менш схильні до впливу погоди, більш інформативні, так як мають береговий огляд. Наприклад Західна Європа має досить протяжну судноплавну мережу водних шляхів. Через її території протікають Сена, Ельба, Дунай, Рейн та інші річки. Всі вони з'єднані складною системою каналів, що дає можливість для зростання популярності річкових круїзних подорожей. Перше місце в річкових круїзах утримує Німеччина, далі йдуть Великобританія, Голландія, Швейцарія і Австрія. Найбільш популярні маршрути по Рейну і його притоках (Мозель, Майн, Неккар, Везер), а також великий попит мають річкові круїзи по Дунаю.

Одним з базових понять в сучасній літературі з туризму є поняття «туристичний центр» як об'єкт дослідження туризму в різних аспектах.

Туристичний центр – це територія, що володіє туристичними ресурсами і відповідною інфраструктурою (транспортні шляхи, готелі, ресторани) для обслуговування значних туристських контингентів [9].

Туристичний центр – місцевість, яка приваблює туристів в силу наявності специфічних рекреаційних ресурсів, зручностей транспортно-географічного положення та доступною для туриста інформацією про нього.

В туризмі розрізняють два типи географічного місця, які по-різному генерують туристську діяльність, – відправляючі та приймальні центри [11].

Відправляючий центр – такий географічний об'єкт, який акумулює потік туристів і направляє їх в інший туристичний центр, що має ресурси і пропозицію. Такий центр формується в розвиненому індустріальному

або постіндустріальному суспільстві з високим рівнем життя, економіка регіону випускає різноманітні за асортиментом споживчі товари у значних обсягах, населення має вільний час і можливість задоволення потреб.

Приймальний центр – це географічний об'єкт, що приймає й обслуговує значні туристичні потоки. Такий центр формується в індустріально розвиненому суспільстві з багатими природними ресурсами і розвинутою інфраструктурою або у країнах, які мають рекреаційні ресурси, і в яких туризм є джерелом доходів і відповідно економічного розвитку.

Функціонування туристичних центрів неможливо без відповідного транспортного забезпечення. При цьому транспортне забезпечення необхідно для функціонування туристичних центрів різного рівня, а, отже, виникає логічний взаємозв'язок категорій: туристичний центр, транспортне забезпечення, логістична концепція. Остання дозволяє забезпечити ефективне управління транспортними питаннями в рамках туристичного центру.

Саме в туристичному центрі виникає інтеграція різних видів транспортних і туристичних потоків, які формують транспортно-туристичні потоки. При цьому поряд з транспортно-туристичними існують пасажирські потоки, які виникають як результат внутрішнього переміщення жителів туристичного центру.

Таким чином, транспорт для туризму відіграє двояку роль:

- з одного боку, транспортні засоби здійснюють перевезення туристів як пасажирів до (з) туристичних центрів і забезпечують їх переміщення всередині туристичних центрів з наданням тільки послуг з перевезення;

- з іншого боку, транспортні засоби можуть бути невід'ємною частиною матеріальної бази для надання туристичного продукту, а іноді (як у випадку з круїзами) бути основною частиною такої бази.

У першому випадку, транспорт є пасажирським, у другому – туристичним.

Крім того, розвиток нових туристичних центрів і районів завжди призводить до вчинення організаційних змін в територіальному перерозподілі маршрутів пасажирського транспорту. Зростання туристопотоку викликало до життя застосування таких форм обслуговування, як комбіновані транспортні послуги за формулами «поїзд + автомобіль», «поїзд + автобус + судно», «літак + автомобіль», «судно + літак» та інших.

Таким чином, в сучасних умовах туризм не може обійтися без послуг пасажирського транспорту, а транспортні підприємства, що надають послуги з пасажирських перевезень, зацікавлені в активному розвитку туризму, оскільки саме туризм формує для них значні пасажиропотоки. Крім того, аналіз історії розвитку транспорту і туризму свідчить про те, що розширення можливостей транспорту в перевезеннях пасажирів сприяло розвитку туризму, а, в свою чергу, збільшення кількості подорожуючих та зростання вимог туристів до транспортних послуг стимулювало модернізацію транспортних засобів та розвиток транспортних систем

для забезпечення перевезень як всередині країн, так і в міжнародному сполученні. Таким чином, транспорт і туризм знаходяться в динамічному взаємозв'язку [15].

Взаємозв'язок між туристичним потоком і розвитком транспортної інфраструктури в регіоні має також і зворотний напрямок, коли розвиток туризму приводить до розвитку транспортної інфраструктури, що в кінцевому підсумку призводить до покращення економічних показників в регіоні, а значить і до зростання потенційної можливості його жителів здійснювати подорожі.

Висновки. Туристичні ресурси прив'язані до певних територій, тому їх популярність й використання визначається транспортною доступністю таких регіонів. Отже, туризм не може розглядатися поза його зв'язком з транспортною системою країни або регіону та ступеня інтеграції транспортної системи при забезпеченні туристичних перевезень. Згідно до цього перспективи розвитку інтегрованої транспортної системи доцільно розглядати з позицій існування у складі окремих регіонів України певних туристичних центрів. Розвиток туристичних центрів здатен зробити сприятливий вплив на туризм у цілому, гармонізувати структуру туристських пакетів і забезпечити задоволення споживчого попиту, сприяти розвитку нових форм туризму, забезпечити транспортну доступність нових туристських напрямів. Крім того, розвиток нових туристичних центрів і районів завжди призводить до вчинення організаційних змін в територіальному перерозподілі маршрутів пасажирського транспорту.

Таким чином, між розвитком туризму, транспорту та економіки в регіоні є складна пряма і непряма залежність і при певних умовах транспорт буде грати роль мультиплікатора, як для розвитку туризму, так і економіки в регіоні.

СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ

1. Анопрієнко В.О. *Інфраструктурне забезпечення модернізації рекреаційного простору регіону: Автореф. дис... канд. екон. наук: 08.00.05. – 2012.*
2. Бондаренко М.П. *Туристичний сектор економіки України: реалії та перспективи / М.П. Бондаренко // Економіка і прогнозування. – 2011. – № 1. – С.104-119.*
3. Гонтаржевська Л.І. *Ринок туристичних послуг в Україні / Л.І. Гонтаржевська. – Донецьк: Східний видавничий дім, 2008. – 180 с.*
4. Гусаковська Т.О. *Розвиток ринку туристичних послуг в Україні / М.О. Джаман, Т.О. Гусаковська // Науковий вісник ВНЗ Укоопспілки «Полтавський університет економіки і торгівлі». Серія «Економічні науки». – Полтава: ПУЕТ, 2011. – № 5(50). – С.20-23.*

5. Джаман М.О. Показники розвитку туристичної галузі України / М.О. Джаман, Т.М. Павленко // Часопис соціально-економічної географії: Міжрегіональний зб. наукових праць. – Х.: ХНУ ім. В.Н. Каразіна, 2009. – Вип.7. – С.105-110.
6. Дядечко Л.П. Економіка туристичного бізнесу / Л.П. Дядечко. – К.: Центр учбової літератури, 2007. – 224 с.
7. Карась О.С. Розвиток транспортної інфраструктури України в умовах активізації міжнародного туризму: Автореф. дис... канд. екон. наук: 08.00.02. – 2013.
8. Любіцева О.О. Ринок туристичних послуг / О.О. Любіцева. – К.: Альтерпрес, 2006. – 436 с.
9. Олійник Я.Б. Теоретичні основи туризмології: Навч. посібник для студентів вищих навчальних закладів / Я.Б. Олійник, А.В. Степаненко. – К.: Ніка-Центр, 2005. – 316 с.
10. Писаревський І.М., Погасій С.О., Андренко І.Б., Поколодна М.М., Сегеда І.В. Організація туризму: Підручник / За ред. І.М. Писаревського. – Харків: ХНАМГ, 2008. – 541 с.
11. Смирнов І.Г. Транспортна логістика: Навч. посібник для вузів / І.Г. Смирнов, Т.В. Косарева. – К.: Центр учбової літератури, 2008. – 224 с.
12. Смирнов І.Г. Логістика туризму: Навч. посібник / І.Г. Смирнов. – К.: Знання, 2009. – 444 с.
13. Сугоняко Д.О. Розвиток інноваційної взаємодії транспортних підприємств з суб'єктами туристичної сфери: Автореф. дис... канд. екон. наук: 08.00.04. – 2013.
14. <http://www.oturbiznese.ru/55.html>
15. <https://www.inter-nauka.com/uploads/public/15166190788305.pdf>

Стття надішла до редакції 10.04.2018

Рецензенти:

доктор економічних наук, професор, завідувач кафедри «Управління логістичними системами і проектами» Одеського національного морського університету **І.О. Лапкіна**

кандидат технічних наук, доцент, ректор Інституту морегосподарства та підприємництва **О.В. Яценко**